

Mgr Ewa Dąbrowska
Kraków – UJ

MIEJSCE BIBLIOTEKI JAGIELLOŃSKIEJ I BIBLIOTEKI COLLEGIUM MEDICUM W SYSTEMIE BIBLIOTECZNO-INFORMACYJNYM UNIwersYTETU JAGIELLOŃSKIEGO

Abstract

The Jagiellonian Library (in short referred to as JL) and the Medical Library of the Collegium Medicum (in short, ML) along with the faculty and institute libraries comprise the library and information system of the Jagiellonian University. JL and ML have a status of inter-faculty units and the director of ML is also formally a member of the JL's Board of Directors with a vice-director rank. ML was reinstated into the University's structures in 1993, after it had been functioning separately as the Main Library of the Nicolaus Copernicus Academy of Medicine for more than 40 years. At present it has 3 subordinate faculty libraries working within a common financial and organizational framework, including centralized acquisitions and cataloguing. On the other hand, BJ and 44 faculty and institute libraries form a decentralized structure, with the libraries subject financially and organizationally to the respective faculty or institute authorities, while JL is designated with a task to supervise them concerning strictly library matters. BJ also initiates and coordinates library-related projects of vital significance for all the Jagiellonian community, including researchers and students of the Collegium Medicum. The university-wide library and information system has been integrated in the virtual space, enabling the patrons to obtain detailed information on the library collections online and to use a number of services as well as to access collection items in a digitized form.

Streszczenie

Biblioteka Jagiellońska (dalej BJ) i Biblioteka Medyczna Collegium Medicum (dalej BM) wraz z bibliotekami wydziałowymi i instytutowymi tworzą system biblioteczno-informacyjny Uniwersytetu Jagiellońskiego. BJ i BM to jednostki pozawydziałowe, a dyrektor BM jest zarazem zastępcą dyrektora BJ. BM powróciła w struktury uniwersyteckie w 1993 roku, po ponad czterdziestu latach funkcjonowania jako Biblioteka Główna Akademii Medycznej. Obecnie podlegają jej trzy biblioteki wydziałowe, podporządkowane jej finansowo i organizacyjnie, centralnie prowadzone jest także gromadzenie i opracowanie zbiorów. Natomiast BJ i podległe jej 44 biblioteki wydziałowe i instytutowe tworzą system zdecentralizowany, w którym biblioteki wydziałowe i instytutowe są podporządkowane organizacyjnie i finansowo władzom jednostek uczelni, przy których funkcjonują, a BJ ma sprawować nad nimi nadzór i opiekę merytoryczną. BJ prowadzi i koordynuje działania strategicznie istotne dla całego systemu, w których uczestniczy także BM, a całość systemu biblioteczno-informacyjnego jest zintegrowana w przestrzeni wirtualnej, zarówno jeśli idzie o informację o zbiorach bibliotecznych Uniwersytetu, dostęp do szeregu usług, jak i do samych zbiorów w wersji cyfrowej.

Biblioteka Jagiellońska, nowy gmach

Jednym z podstawowych zadań każdej uczelni jest upowszechnianie i pomnażanie osiągnięć nauki, kultury narodowej i techniki, w tym poprzez gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych i informacyjnych¹. Zadanie to realizowane jest poprzez system biblioteczno-informacyjny, którego organizację i funkcjonowanie określa statut uczelni². Dla Uniwersytetu Jagiellońskiego (dalej UJ), zgodnie z jego Statutem, zadania systemu biblioteczno-informacyjnego polegają w szczególności na udostępnianiu zbiorów bibliotecznych oraz zasobów informacji naukowej, niezbędnych do realizacji procesu dydaktycznego i badań naukowych³. W niniejszym artykule zostanie przedstawiona organizacja tego systemu na UJ oraz miejsca, jakie zajmują w nim Biblioteka Jagiellońska (dalej BJ)

oraz Biblioteka Medyczna Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego (dalej BM). Pokazana zostanie specyfika tego systemu oraz relacje zachodzące między dwoma wspomnianymi bibliotekami. Opracowanie to zostało oparte na obowiązujących przepisach prawnych, Statucie UJ i regulaminach bibliotek, literaturze przedmiotu oraz na wywiadach przeprowadzonych z osobami zarządzającymi BJ i BM, a także z pracownikami BJ odpowiedzialnymi za współpracę z bibliotekami instytutowymi.

Sposób działania systemu biblioteczno-informacyjnego uzależniony jest od wielu czynników, między innymi od kultury organizacyjnej danej uczelni, jej rodzaju, wielkości, sposobu finansowania. Wykształciło się dotąd kilka dominujących modeli systemu biblioteczno-informacyjnego. W modelu tradycyjnym struktura organizacyjna systemu jest odzwierciedleniem struktury uczelni. Istnieje w nim pewna liczba bibliotek wydziałowych, instytutowych, zakładowych lub innych oraz biblioteka główna. Takie

¹ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365, art. 13 p. 5

² *Ibidem*, art. 88 p. 1

³ Statut Uniwersytetu Jagiellońskiego. Załącznik nr 1b, Regulamin określający zasady dostępu do zbiorów bibliotecznych. Art. 2. [Dokument elektroniczny], dostęp 23.07.2013, tryb dostępu: <http://www.samo-rzad.uj.edu.pl/fx/downloads/file100.pdf>

Biblioteka Jagiellońska, stary gmach, widok od Alei Mickiewicza

rozwiązanie pozwala na zaspokajanie potrzeb użytkownika niedaleko miejsca pracy i studiów, co jest istotne zwłaszcza w wypadku rozproszenia uczelni⁴. Model ten przyjmuje dwa warianty. W wariancie scentralizowanym biblioteki wydziałowe i instytutowe są właściwie filiami bibliotek głównych, które prowadzą nie tylko gromadzenie i opracowanie dla całego systemu, ale również obsługę finansową, administracyjną i politykę osobową. W wariancie zdecentralizowanym biblioteki jednostek organizacyjnych uczelni są podporządkowane finansowo i organizacyjnie władzom danych jednostek, a bibliotece głównej przypisuje się ogólne funkcje opieki i nadzoru merytorycznego. Podwójne przyporządkowanie bibliotek w sieci uczelnianej – wydziałom (instytutom) oraz bibliotece głównej, jest zdaniem prof. Jacka Wojciechowskiego rozwiązaniem najproduktywniejszym, wymagającym jednak precyzyjnego dookreślenia uprawnień głównej biblioteki uczelni w zakresie decyzji merytorycznych i koordynacji, co, jak się wydaje, w Polsce nie często ma miejsce⁵.

⁴ Ewa Głowacka: Problem funkcji informacyjnej biblioteki uniwersyteckiej. Toruń 1992 s. 29

⁵ Jacek Wojciechowski: Organizacja i zarządzanie w bibliotekach. Warszawa 1997 s. 115. Jeden z wyjątków dotyczy Biblioteki Politechniki Wrocławskiej, zob.: Zarządzenie Wewnętrzne 22/2000 w sprawie zasad współpracy kierowników jednostek organizacyjnych z dyrektorem Biblioteki Głównej i Ośrodka Informacji Naukowo-Technicznej w zakresie działalności biblioteczno-informacyjnej. [Dokument elektroniczny], dostęp 26.07.2013, tryb dostępu: http://www.biblioteka.pwr.wroc.pl/files/prv/id16/o_bibliotece/ZW_22_2000.pdf

Biblioteka Jagiellońska, nowy gmach - wejście od ulicy Oleandry

Model dziedzinowy (zintegrowany) rozwinął się w latach czterdziestych ubiegłego wieku. Polega na podziale i uporządkowaniu zbiorów według kryterium treściowego, wskutek czego wyodrębnionych zostaje kilka dużych księgozbiorów odpowiadających szerokim dziedzinom wiedzy. Tworzą one odrębne biblioteki, zarządza nimi biblioteka centralna. Jej gmach powinien stanowić centrum uniwersytetu, a pozostałe biblioteki sąsiadują z salami wykładowymi i pracownikami naukowców.

Kolejny model, zwany informacyjnym, polega na zespoleniu tych wszystkich agend uniwersytetu, które w jakikolwiek sposób zajmują się informacją. Pierwsze takie centra informacyjne powstały w USA i Kanadzie w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ubiegłego wieku. Łączyły one z biblioteką wydawnictwa, księgarnie, drukarnie, archiwa, a także ośrodki obliczeniowe, radia i telewizje akademickie. Dzięki temu uczelniane zasoby miały być efektywniej wykorzystywane, ale niektóre z powstałych w ten sposób struktur nie wytrzymały próby czasu i zostawały rozwiązane. Bardzo wysokie też okazywały się koszty wdrożenia takiego modelu. Jednak w niektórych przypadkach udało się przezwyciężyć trudności, a model został uznany za wysoce skuteczny. Wielu widzi w nim przyszłość bibliotek akademickich, pod warunkiem, że jego

powstawanie będzie przebiegać ewolucyjnie, z uwzględnieniem istniejących warunków technicznych i personalnych⁶.

W ostatnich latach występuje tendencja do łączenia małych bibliotek w większe jednostki, co umożliwia ekonomiczne zarządzanie kadrami, zbiorami i usługami. Proponuje się nawet tworzenie jednej wielkiej biblioteki, obsługującej wszystkie wydziały⁷. Taka biblioteka byłaby znacznie tańsza w utrzymaniu, bo nie rozprasza wykonawstwa tych samych procesów na wiele osób i jednostek⁸. Trudno jednak uznać ten model za dogodny dla użytkowników w przypadku znacznego rozproszenia uczelnianych jednostek, tak jak to ma na przykład miejsce na Uniwersytecie Jagiellońskim. J. Wojciechowski uważa przy tym, że najlepiej funkcjonują biblioteki średnio duże, obsługujące nie więcej niż 15-20 tysięcy osób potencjalnej publiczności⁹.

System biblioteczno-informacyjny UJ reprezentuje typ tradycyjny. W jego ramach funkcjonuje kilkadziesiąt bibliotek poszczególnych jednostek organizacyjnych uczelni oraz BJ jako biblioteka główna. Ogólne zadania BJ wobec bibliotek instytutowych określa jej regulamin¹⁰. W roku 1993, po ponad czterdziestoletniej nieobecności w strukturach Uniwersytetu Jagiellońskiego¹¹, w system ten włączyła się Biblioteka Medyczna wraz z własną siecią bibliotek. Jak głosi jej regulamin, tworzy ona wraz z BJ jednolity system biblioteczno-informacyjny¹².

Jak wyżej wspomniano, funkcjonowanie systemu biblioteczno-informacyjnego UJ reguluje statut uczelni, regulamin biblioteki głównej i regulaminy bibliotek jednostek organizacyjnych uniwersytetu.

⁶ Grażyna Tetela: Wpółcześnie funkcjonujące modele sieci biblioteczno-informacyjnych w uniwersytetach. *Biuletyn EBiB*, Nr 8/2003, [dokument elektroniczny], dostęp 29.07.2013, tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/2003/48/tetela.php>

⁷ Jacek Wojciechowski: Biblioteka akademicka : możliwe zmiany organizacji. W: Stan i potrzeby polskich bibliotek uczelnianych : materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej, Poznań, 13 - 15. 11. 2002. Red. nauk. Artur Jazdon, Aldona Chachlikowska. Poznań 2002 s. 30

⁸ Jacek Wojciechowski: Uczelniana sieć biblioteczna. *Biblioteka* nr 16 (25) 2012 s. 88

⁹ *Ibidem*, s. 91. Tymczasem sama BJ w końcu 2012 roku notowała 25 457 aktywnych czytelników, czyli znacznie więcej niż 20 tys. potencjalnych użytkowników, zob. Zbiory biblioteczne w liczbach, [dokument elektroniczny], dostęp 24.07.2013, tryb dostępu: http://www.bj.uj.edu.pl/o_bib/bj_liczb1_pl.php

¹⁰ Regulamin Biblioteki Jagiellońskiej, art. 8. [Dokument elektroniczny], dostęp 23.07.2013, tryb dostępu: http://www.bj.uj.edu.pl/zas/Reg_BJ.pdf

¹¹ W 1950 roku z odłączonych od Uniwersytetu Jagiellońskiego Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego powstała Akademia Medyczna. W 1993 r. Akademia Medyczna uległa likwidacji, a na jej miejsce powstało Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego, natomiast Biblioteka Główna Akademii Medycznej zmieniła swoją nazwę na Biblioteka Medyczna Collegium Medicum UJ. Zob. portal Biblioteki Collegium Medicum UJ: O bibliotece : historia i zbiory. [Dokument elektroniczny], dostęp 27.07.2013, tryb dostępu: <http://www.bm.cm-uj.krakow.pl/LibraryHistory.aspx>.

¹² Regulamin Biblioteki Medycznej Collegium Medicum. [Dokument elektroniczny], dostęp 27.07.2013, tryb dostępu: <http://www.bm.cm-uj.krakow.pl/pdf/Regulamin.pdf>

Zbierzmy więc przepisy dotyczące systemu biblioteczno-informacyjnego, zawarte w tych dokumentach. Artykuł 68 ust. 1 Statutu UJ stanowi, że BJ, będąca jednostką pozawydziałową, jest biblioteką główną i wraz z innymi bibliotekami Uniwersytetu tworzy jednolity system biblioteczno-informacyjny. Organizację i zadania Biblioteki określa regulamin uchwalony przez Senat na wniosek dyrektora Biblioteki, zaopiniowany przez Radę Biblioteczną¹³. Organami BJ są Rada Biblieczna i jej Dyrektor¹⁴. Rada Biblieczna wypowiada się m.in. w sprawie obsady stanowisk kierowników bibliotek wydziałowych oraz awansów nauczycieli akademickich zatrudnionych w bibliotekach Uniwersytetu, rozpatruje także inne sprawy zlecone jej przez Rektora lub Senat¹⁵. Dyrektor BJ m. in. opiniuje wnioski dziekanów i kierowników innych jednostek Uniwersytetu w sprawie zatrudnienia i awansów bibliotekarzy dyplomowanych¹⁶. Szczegółowe zasady funkcjonowania systemu biblioteczno-informacyjnego oraz warunki korzystania z bibliotek Uniwersytetu Jagiellońskiego określać mają regulaminy udostępniania zbiorów bibliecznych, obowiązujące w poszczególnych bibliotekach¹⁷.

Przyjrzyjmy się zatem przepisom regulaminu BJ w interesującym nas zakresie. Tematu tego dotyczy jedynie artykuł 8 w rozdziale drugim, dotyczącym zadań BJ. Podaje on, że Biblioteka sprawuje nadzór i opiekę merytoryczną nad bibliotekami jednostek organizacyjnych działalności podstawowej UJ. Brak jednak szczegółowszego zapisu, na czym dokładnie to zadanie miałoby polegać i w jaki sposób byłoby realizowane.

Regulaminy bibliotek wydziałowych i instytutowych dotyczą w zasadzie reguł korzystania z danej biblioteki i udostępniania jej zbiorów, w nielicznych tylko przypadkach wspomniano o funkcjonowaniu danej biblioteki w ramach systemu biblioteczno-informacyjnego UJ¹⁸. Zwraca uwagę niejednorodność tych regulaminów. Opracowany przez powołaną przez Radę Biblioteczną BJ komisję ramowy regulamin dla bibliotek wydziałowych i instytutowych nie został wprowadzony w życie. Tym niemniej niektóre biblioteki oparły się na nim, opracowując na nowo swoje regulaminy udostępniania.

Regulamin BM Collegium Medicum UJ w artykule pierwszym stanowi, że jest ona pozawydziałową jednostką organizacyjną i wraz z BJ tworzy jednolity system biblioteczno-informacyjny Uniwersytetu. Zgodnie z artykułem dziewiątym niniejszego regulaminu sprawuje nadzór i opiekę merytoryczną nad funkcjonowaniem bibliotek

¹³ Art. 68 ust. 4 Statutu UJ

¹⁴ Art. 69 Statutu UJ

¹⁵ Art. 71, ust. 3 i 5 Statutu UJ

¹⁶ Art. 72, ust. 3, p. 6 Statutu UJ

¹⁷ Art. 4 ust. 4 Załącznika 1b do Statutu UJ

¹⁸ Informację taką znaleziono w regulaminach jedynie dwóch bibliotek: Wydziałowej Biblioteki Prawnej oraz Sekcji Prawa Własności Intelektualnej. Zob. Regulamin udostępniania zbiorów w WBP UJ. [Dokument elektroniczny], dostęp 08.08.2013, tryb dostępu: <http://www.law.uj.edu.pl/wbpuj/zasoby.php#zasady> oraz Regulamin Biblioteki Instytutu Prawa Własności Intelektualnej UJ [Dokument elektroniczny], dostęp 08.08.2013, tryb dostępu: <http://www.ipwi.uj.edu.pl/index.php?tresc=biblioteka>.

Biblioteka Jagiellońska, stary gmach, hol

jednostek działalności podstawowej Collegium Medicum. Artykuł jedenasty głosi też, że Dyrektor Biblioteki Medycznej jest jednocześnie zastępcą dyrektora Biblioteki Jagiellońskiej¹⁹.

Tyle stanowią przepisy. Jak widać, są one bardzo ogólne, brakuje bardziej szczegółowego zapisu, na czym dokładniej miałyby polegać zadania i obowiązki BJ i BM wobec bibliotek wydziałowych i instytutowych i w jaki sposób miałyby być te zadania realizowane. Poniżej przedstawione zostanie zatem, jak to przebiega w praktyce oraz jak BM sytuuje się w systemie biblioteczno-informacyjnym UJ i jakie relacje zachodzą między tą biblioteką a BJ.

BJ jest nie tylko biblioteką uczelnianą, główną księżnicą Uniwersytetu Jagiellońskiego. Historyczne uwarunkowania i charakter zbiorów sprawiają, że uznaje się ją za drugą bibliotekę narodową w kraju, a jako biblioteka publiczna jest dostępna dla wszystkich zainteresowanych. Krąg obsługiwanych użytkowników jest zatem bardzo szeroki, a właściwie nieograniczony²⁰. Jej zbiory to ponad 5 mln woluminów i jedno-

¹⁹ Regulamin Biblioteki Medycznej, op. cit.

²⁰ Jedynym ograniczeniem jest to, że trzeba być pełnoletnim, aby zapisać się do Biblioteki. Natomiast z pozostających w wolnym dostępie zasobów cyfrowych UJ może korzystać każdy

Biblioteka Jagiellońska, korytarz w nowym gmachu, widok na wejście do Czytelni Informacji Naukowej.

stek oraz prawie 240 tys. zasobów elektronicznych, do których BJ zapewnia dostęp lub które zostały w BJ zdigitalizowane²¹.

Bibliotek jednostek organizacyjnych UJ jest obecnie 44, z czego 5 to wydziałowe, a 39 - instytutowe²². Zatrudnionych w nich jest 148 osób, a zbiory tych bibliotek liczą łącznie ponad 2 mln woluminów i jednostek. Biblioteki te są podporządkowane organizacyjnie i finansowo władzom jednostek, w ramach których działają.

Należy zauważyć, że system biblioteczno-informacyjny UJ i jego funkcjonowanie ulega ciągłym przemianom na skutek zmian w strukturze uczelni, przemian prawnych, technologicznych i informacyjnych. Także budowa nowych obiektów dała możliwość pewnych reorganizacji, jak choćby łączenia bibliotek instytutowych w wydziałowe. Początek lat 90-tych dwudziestego wieku przyniósł zmiany zasad finansowania i złożył odpowiedzialność za przyznane fundusze na kierowników jednostek działalności podstawowej Uniwersytetu. Dysponent środków stał się zarazem decydentem dla biblioteki. Spowodowało to osłabienie związków między bibliotekami instytutowymi

²¹ Dane z portalu Biblioteki Jagiellońskiej : Zbiory biblioteczne UJ w liczbach. [Dokument elektroniczny], dostęp 07.08.2013, tryb dostępu: http://www.bj.uj.edu.pl/o_bib/bj_liczb1_pl.php

²² Dane te nie dotyczą Biblioteki Medycznej i podporządkowanych jej bibliotek wydziałowych

a BJ. Decentralizacja doprowadziła do likwidacji Oddziału Bibliotek Instytutowych, odpowiedzialnego za sprawy instruktażu, nadzoru oraz za prowadzenie centralnego katalogu kartkowego bibliotek zakładowych²³. W literaturze wskazuje się obecnie na brak w większości bibliotek oddziałów do spraw bibliotek zakładowych. Często natomiast następuje rozdzielanie dotychczasowych obowiązków takich oddziałów pomiędzy oddziały merytorycznie odpowiedzialne za poszczególne pola działań, co jest widziane jako rozwiązanie bardziej racjonalne²⁴. W BJ poszczególne sprawy związane z opieką merytoryczną i instruktażem prowadzą, na odcinku związanym z ich pracą, bibliotekarze zatrudnieni w różnych oddziałach, a ich działalność zarządzana jest i koordynowana jest przez Dyrektora. Dotyczy to przede wszystkim spraw związanych z funkcjonowaniem bibliotecznego systemu komputerowego, wspólnego dla całego Uniwersyteu katalogu on-line, budowy repozytorium cyfrowego, prenumeraty czasopism i baz danych, projektów badawczo-rozwojowych oraz szkoleń pracowników.

Obecnie jeden z pracowników BJ, zajmujący się szkoleniem bibliotekarzy w zakresie katalogowania druków zwartych, zbiera też wszelkie dane statystyczne dotyczące bibliotek instytutowych na potrzeby władz uczelni. Przez jakiś czas osoba ta dane te przekazywała także do Głównego Urzędu Statystycznego, obecnie jednak wszystkie biblioteki samodzielnie składają dane statystyczne na formularzu on-line.

Z początkiem lat 90-tych zaprzestano centralnych zakupów zachodniej literatury w związku z likwidacją zarezerwowanej w tym celu dla całego uniwersytetu puli dewizowej. Obecnie koordynowana i centralnie prowadzona jest prenumerata czasopism drukowanych polskich i zagranicznych oraz elektronicznych, a także baz dostępnych on-line. Do tego celu powoływana jest wspólna komisja przetargowa, a poszczególne jednostki uniwersyteckie partycypują w ponoszeniu kosztów związanych z prenumeratą. Do zadań BJ należy organizowanie i zarządzanie dostępem dla całego uniwersytetu do tak pozyskiwanych zasobów cyfrowych.

Zapoczątkowana na początku lat 90-tych XX wieku komputeryzacja w założeniu miała objąć wszystkie biblioteki UJ. Wybrano jeden biblioteczny system komputerowy dla całego Uniwersytetu VTLS/Virtua, a jego wdrażanie w poszczególnych jednostkach następowało stopniowo, w miarę ich możliwości technicznych, finansowych i organizacyjnych. Do dziś jeszcze nie wszystkie wprowadzają dane do Komputerowego

²³ Obowiązki biblioteki głównej wobec bibliotek zakładowych określało Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z 18 marca 1961 r. Zob. Barbara Sordyl: Struktura organizacyjna bibliotek głównych szkół wyższych w świetle aktów prawnych: z historii organizacji bibliotekarstwa i bibliotek w Polsce Ludowej, *Przegląd Biblioteczny*, 1965 zesz. 4 s. 201

²⁴ Zob.: W. Dziadkiewicz, Struktury organizacyjne bibliotek akademickich - odbiciem zmian. [W:] *Badanie porównawcze polskich bibliotek naukowych: materiały z konferencji* (Kraków, 19-21 IX 2001), Kraków, 2001, s. 149, oraz I. Gajda, A. Ptak, Struktury organizacyjne nowoczesnych bibliotek uczelnianych. [W:] *Biblioteka w kryzysie czy kryzys w bibliotece?* Łódź, 15-17 czerwca 2010 r.: materiały konferencyjne. Łódź 2010 s. 143

Biblioteka Jagiellońska, nowy gmach, widok na Czytelnię Informacji Naukowej

Biblioteka Jagiellońska. Czytelnia Główna - Lectorium

Katalogu Zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej (w skrócie KKZBUJ) – czyni to 39 z 44 bibliotek i tylko 11 z nich ma uruchomiony moduł wypożyczeń.

Po wyborze i zaimplementowaniu systemu VTLS zaczęto tworzyć wspólny katalog komputerowy dla wszystkich bibliotek uniwersyteckich. W związku z tym BJ rozpoczęła szkolenia dla pracowników bibliotek instytutowych. Początkowo szkolono jedną osobę, która następnie w swojej bibliotece miała szkolić następne. Z czasem zrezygnowano z takiego rozwiązania jako nieefektywnego, a szkolenia indywidualne przybrały formę zbiorowego. W 2010 roku zainicjowano kilkunastodniowe warsztaty, składające się z wykładów i ćwiczeń praktycznych, koncentrujące się przede wszystkim na sporządzaniu w formacie MARC 21 rekordów bibliograficznych, kartoteki haseł wzorcowych, egzemplarzy oraz na procedurach wynikających ze współkatalogowania w bazie centralnej NUKAT. Organizowane są także szkolenia doraźne, w związku z bieżącą potrzebą, tak jak np. dotyczące tworzenia wzorca wpływu w rekordzie rejestracji wpływu czasopism, prowadzone przez pracowników Oddziału Gromadzenia i Uzupełniania Zbiorów, mających największe doświadczenie w tym zakresie. Poza tym BJ otacza biblioteki instytutowe ogólną opieką merytoryczną w procesie wprowadzania danych do katalogu centralnego NUKAT oraz do KKZBUJ, cały czas oferując pomoc i konsultacje. Bibliotekarz systemowy z BJ nadaje sigła i uprawnienia do wprowadzania danych do bazy KKZBUJ i NUKAT dla bibliotek instytutowych, a informatycy z BJ służą pomocą instytutowym w pracach związanych z instalowaniem lub aktualizacją klienta systemu bibliotecznego. Dodać należy, że biblioteki instytutowe nie ponoszą kosztów obsługi i uaktualniania systemu Virtua.

Biblioteki wydziałowe i instytutowe Uniwersytetu Jagiellońskiego włączają się również stopniowo w tworzenie Jagiellońskiej Biblioteki Cyfrowej (dalej JBC), która w zamierzeniu ma być biblioteką cyfrową całego uniwersytetu. Poszczególne jednostki włączają do cyfrowego zasobu zeskanowane przez siebie obiekty, najpierw w ramach projektu MRP 1.2, potem, już poza projektem kolejne, realizując potrzeby pracowników i studentów. Do kolekcji włączane są głównie publikacje z domeny publicznej oraz zniszczone egzemplarze cenniejszych dzieł, chronionych prawem autorskim, dostępne potem z komputerów zlokalizowanych na terenie uczelni.

Jak wyżej wspomniano, w 1993 roku, w struktury Uniwersytetu Jagiellońskiego jako Collegium Medicum powróciła Akademia Medyczna, a Biblioteka Główna Akademii Medycznej zmieniła swoją nazwę na Biblioteka Medyczna UJ - Collegium Medicum. Biblioteka ta swoje początki bierze z Biblioteki Wydziału Lekarskiego UJ, która powstała w 1810 roku, a jej podstawę stworzyły dary profesorów. Zgodnie ze swoim regulaminem, tworzy jednolity system biblioteczno-informacyjny Uniwersytetu wraz z Biblioteką Jagiellońską. Zarazem sprawuje nadzór i opiekę merytoryczną nad funkcjonowaniem bibliotek jednostek działalności podstawowej Collegium Medicum. Działa na rzecz zaspokojenia potrzeb naukowych, dydaktycznych i informa-

Biblioteka Jagiellońska, stary gmach, sala katalogowa

cyjnych środowiska akademickiego Uniwersytetu Jagiellońskiego w zakresie medycyny, farmacji, pielęgniarstwa i ochrony zdrowia²⁵. BM obsługuje także lekarzy całego makroregionu, świadcząc także różne usługi – tworząc bibliografie na zamówienie, analizy bibliometryczne, analizy dla lekarzy specjalistów²⁶. Księgozbiór BM liczy ogółem ponad 304 tysięcy woluminów druków zwartych, z czego część zgromadzona jest w bibliotekach zakładowych, oraz ponad sześć tysięcy tytułów czasopism (ponad 95 tys. woluminów), ok. 8 tys. tytułów czasopism elektronicznych oraz kilkadziesiąt baz medycznych i zbiorów multimedialnych. W skład sieci bibliotek medycznych wchodzi obecnie trzy biblioteki wydziałowe. Ich liczba znacznie zmalała na skutek reorganizacji przeprowadzonej w ostatnich latach. Wcześniej w Collegium Medicum funkcjonowało około dwudziestu bibliotek instytutowych, zakładowych i katedr. BM i pozostałe biblioteki Collegium Medicum tworzą system ściśle scentralizowany. BM prowadzi obsługę finansową, administracyjną i politykę osobową podległych jej bibliotek, a tak-

²⁵ Regulamin Biblioteki Medycznej Collegium Medicum. [dokument elektroniczny]. dostęp 24.07.2013, tryb dostępu: <http://www.bm.cm-uj.krakow.pl/pdf/Regulamin.pdf>.

²⁶ Joanna Depa: Dlaczego warto odwiedzić Bibliotekę Medyczną CM UJ? *Galicyjska Gazeta Lekarska* nr 6/119 (listopad, grudzień 2010) [dokument elektroniczny] dostęp 04.08.2013, tryb dostępu: <http://oilkrakow.nazwa.pl/content/blogcategory/50/85/14/14/>

Tele-lift - system transportu książek w Bibliotece Jagiellońskiej

że gromadzenie i opracowanie zbiorów, pozostawiając im udostępnianie. Znajduje to odzwierciedlenie w liczbie zatrudnionych osób – w BM pracuje 45 osób, a w wydzielonych tylko 9²⁷.

Dyrektor BM CM UJ jako zastępca dyrektora BJ bierze udział w posiedzeniach Rady Bibliotecznej, organu BJ. Informacja o zbiorach BM zawarta jest we wspólnym dla całego UJ katalogu on-line, którym zarządza BJ. BM bierze udział we wspólnej komisji przetargowej, z czym wiążą się wzajemne rozliczenia finansowe. Część prenumerowanych baz on-line jest dostępna dla wszystkich pracowników i studentów UJ, a część tylko dla CM UJ²⁸. Zasoby on-line, pozyskiwane przez BM, są dostępne w sieci UJ, a do zarządzania nimi służy wspólne dla BM i BJ narzędzie (tzw. link 360 - „Lista A-Z”). BM razem z BJ i innymi jednostkami Uniwersytetu realizuje także projekty, jak np. projekt SYNAT, którego celem było stworzenie uniwersalnej, otwartej, repozytorijnej platformy hostingowej i komunikacyjnej dla sieciowych zasobów wiedzy.

²⁷ Reorganizacja taka pociągnęła za sobą znaczną redukcję etatów, sięgającą 25%

²⁸ Należy pamiętać, że CM UJ finansowane jest przez Ministerstwo Zdrowia, a UJ przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

BJ i BM odgrywają wiodącą rolę w systemie biblioteczno-informacyjnym UJ. Są jednostkami pozawydziałowymi, o nieco różniącym się statusie, przy czym BJ to biblioteka główna systemu, a dyrektor BM jest jednocześnie zastępcą dyrektora BJ. Obie mają pod swoją opieką sieć bibliotek, których liczba, rozmiary i organizacja są jednak diametralnie różne. Jednostki Uniwersytetu, wchodzące przez ponad czterdzieści lat w skład Akademii Medycznej, są zarządzane jako całość pod nazwą Collegium Medicum i ta pewna odrębność daje się zauważyć także w funkcjonowaniu ich bibliotek. BM i podporządkowane jej biblioteki wydziałowe tworzą ściśle scentralizowany podsystem biblieczny. Biblioteki wydziałowe, podległe BM mają właściwie charakter jej filii. Natomiast BJ i pozostałe 44 biblioteki wydziałowe i instytutowe funkcjonują jako system zdecentralizowany. Opieką i nadzór merytoryczny ze strony BJ jest niesformalizowaną, bowiem przepisy nie określają dokładnie, na czym mają polegać. Zwraca uwagę brak regulaminu całego systemu biblioteczno-informacyjnego Uniwersytetu, dokumentu, który w sposób formalny integrowałby wszystkie biblioteki, które choć organizacyjnie i finansowo podlegają pod różne jednostki, to tworzą pewną całość. Taki dokument powinien określać ogólne ramy funkcjonowania systemu, sprawy udostępniania pozostawiając w gestii władz poszczególnych jednostek, jednak w oparciu o ramowy regulamin bibliotek instytutowych i wydziałowych UJ. Postanowienia Statutu UJ w tym względzie dotyczą jedynie uprawnień BJ - a właściwie jej organów: Dyrektora i Rady Bibliecznej, w zakresie obsady stanowisk kierowniczych bibliotek wydziałowych, ale już nie instytutowych, oraz awansowania nauczycieli akademickich, zatrudnionych w bibliotekach jednostek uniwersyteckich. Centralny katalog kartkowy, prowadzony niegdyś przez BJ na podstawie kart katalogowych, dostarczanych obowiązkowo przez biblioteki instytutowe, został zastąpiony jednym katalogiem komputerowym dla całości zbiorów uniwersyteckich. Inne formy opieki i nadzoru, realizowane przez BJ, wynikają z bieżących potrzeb systemu biblioteczno-informacyjnego UJ. BM, której zbiory są ważne nie tylko dla środowiska naukowego uczelni, ale i dla

Ekstlibris Biblioteki Jagiellońskiej

pracowników służby zdrowia całego regionu, aktywnie współdziała z BJ, stanowiąc znaczącą część systemu biblioteczno-informacyjnego Uniwersytetu. Włączona została w ten system poprzez nadanie dyrektorowi BM funkcji zastępcy dyrektora BJ. Źródło finansowania decyduje o tym, że nie wszystkie zasoby on-line BM dostępne są zdalnie dla całej społeczności UJ, tym niemniej informacja o jej zasobach tradycyjnych i elektronicznych jest zintegrowana we wspólnym dla całej uczelni katalogu, tak jak w jednym miejscu zintegrowane zostały jej zasoby cyfrowe z zasobami innych jednostek uczelni.

Daje się zauważyć, że o relacjach między bibliotekami wchodzącymi w skład systemu biblioteczno-informacyjnego UJ decydują przede wszystkim finanse oraz informatyzacja. Ten pierwszy czynnik jest elementem decentralizującym ze względu na podległość organizacyjną i finansową bibliotek władzom poszczególnych jednostek uczelnianych, czy wręcz, jak w przypadku Collegium Medicum, na odrębne od reszty Uniwersytetu źródło finansowania. Jednocześnie integruje biblioteki, jeśli idzie o efektywne wykorzystywanie środków finansowych na scentralizowaną prenumeratę czasopism drukowanych i w coraz większej liczbie elektronicznych oraz baz danych dostępnych on-line. Postępująca informatyzacja coraz mocniej wpływa na funkcjonowanie całego systemu biblioteczno-informacyjnego, integrując go w przestrzeni wirtualnej, zarówno jeśli idzie o informację o zbiorach bibliotecznych Uniwersytetu, dostęp do szeregu usług jak i do zbiorów w wersji cyfrowej.

Biblioteka Medyczna Collegium Medicum UJ

Bibliografia

Depa Joanna: Dlaczego warto odwiedzić Bibliotekę Medyczną CM UJ? *Galicyjska Gazeta Lekarska* nr 6/119 (listopad, grudzień 2010) [dokument elektroniczny] dostęp 04.08.2013, tryb dostępu: <http://oilkrakow.nazwa.pl/content/blogcategory/50/85/14/14/>

Dziadkiewicz Wanda: Struktury organizacyjne bibliotek akademickich - odbiciem zmian. W: Badanie porównawcze polskich bibliotek naukowych: materiały z konferencji (Kraków, 19-21 IX 2001), Kraków 2001 s. 141-155

Gajda Izabela, Ptak Anna: Struktury organizacyjne nowoczesnych bibliotek uczelnianych. W: Biblioteka w kryzysie czy kryzys w bibliotece? Łódź, 15-17 czerwca 2010 r : materiały konferencyjne. Łódź 2010 s. 187-197

Głowacka Ewa: Problem funkcji informacyjnej biblioteki uniwersyteckiej. Toruń 1992

Sordyl Barbara: Struktura organizacyjna bibliotek głównych szkół wyższych w świetle aktów prawnych : z historii organizacji bibliotekarstwa i bibliotek w Polsce Ludowej. *Prz. Bibl.* 1965 R. 33 z. 4 s. 193-203

Tetela Grażyna: System biblioteczno-informacyjny uniwersytetu - problemy organizacyjne i metodyczne. *Prakt. i Teoria Inf. Nauk. i Techn.* 2002 s. 50-53

Tetela Grażyna: Uniwersyteckie sieci biblioteczne. *Prz. Bibl.* 1995 R. 63 z. 1 s. 55-61

Tetela Grażyna: Wpółcześnie funkcjonujące modele sieci biblioteczno-informacyjnych w uniwersytetach. *Biuletyn EBiB*, Nr 8/2003, [dokument elektroniczny], dostęp 29.07.2013, tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/2003/48/tetela.php>.

Wojciechowski Jacek: Biblioteka akademicka : możliwe zmiany organizacji. W: Stan i potrzeby polskich bibliotek uczelnianych : materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej, Poznań, 13 - 15. 11. 2002 / red. nauk. Artur Jazdon, Aldona Chachlikowska. Poznań 2002 s. 27 - 46

Wojciechowski Jacek: Organizacja i zarządzanie w bibliotekach. Warszawa 1997

Wojciechowski Jacek: Uczelniana sieć biblioteczna. *Biblioteka* 2012 nr 16 s. 83-114

Fotografie Ewa Amghar